

bülten

tmmob
makina mühendisleri odası

Mart 2017, Sayı 225 Ekidir

Sanayinin Sorunları ve Analizleri (XXVI)

Sanayinin enflasyonu yüzde
15'i geçti

SANAYİNİN ENFLASYONU YÜZDE 15'İ GEÇTİ

Mustafa SÖNMEZ*

Özet

Türkiye sanayisi, neredeyse 30 aydır yaşamadığı çift haneli bir enflasyonu yaşamaya başladı. Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi (Y-ÜFE) diye adlandırılan sanayinin Şubat ayı fiyat artışları yıllık olarak yüzde 15'i geçti. Ocak ayında yıllık yüzde 13,7, Şubat ayında ise yüzde 15,4 olarak gerçekleşen sanayi fiyatları artışı, yeni bir eğilim olmakla beraber devam etme ihtimali de yüksek olan bir olumsuzluk.

Ortalaması yüzde 15,4'ü bulan sanayici fiyatlarının "ara malı" kategorisindeki ürünlerde yıllık fiyat artışı yüzde 20'yi buldu. Sanayinin omurgasını oluşturan imalat sanayisinde üretilen ürünler için ise sanayici, 12 ayda fiyatlarını yüzde 17,2 artırdı. İmalat sanayinde ana metal sanayisindeki fiyat patlaması dikkat çekti. Ana metalde fiyatlar 12 ayda yüzde 44'e yakın artmış görünüyor. Oysa 2016'da fiyatlar yüzde 5,3 gerilemişti.

Üretici (sanayici) fiyatlarının 2008 ortalarından bu yana ilk kez yüzde 15'in üstüne çıkmasına kaynaklık eden en önemli etken ise döviz, özellikle dolar fiyatındaki hızlı artış oldu. Buna, dünyada enerji ve öteki emtia fiyatlarının yeniden artış eğilimine girmesi etkenini de eklemek gerekir.

Özellikle Eylül 2016-Şubat 2017 dönemini kapsayan 6 ayın döviz fiyat artışları ile enflasyon artışı çarpıcıdır. Dolar fiyatının yüzde 24 arttığı bu dönemde yurt içi üretici fiyatlarında yüzde 11,5, tüketici fiyatlarında ise yüzde 7 artış oldu. Bu beş ayda kur artışı, fiyatlardaki artışı katladı.

Döviz kurunun maliyet enflasyonuna yol açması, özellikle ana metal, beyaz eşya, elektronik, kimya gibi sektörlerde hızlıca hissedildi.

Dolardaki hızlı artış ve bir süredir düşük seyreden başta petrol olmak üzere emtiaların dünya fiyatlarının artışı, maliyetleri iyice tırmandırdı.

Sanayici kesimin fiyatlarında yaptığı artışlar yıllık yüzde 15,4'ü bulurken, tüketicinin ödediği fiyatlardaki (TÜFE) artış, yüzde 10,1'i aştı. Döviz fiyatları TL karşısında arttıkça, bunun sanayici-üretici fiyatlarına maliyet enflasyonu, devamında da tüketicinin önüne tüketici fiyat artışı olarak gelmesi kaçınılmaz.

Sanayici fiyatlarındaki artış yüzde 15'i aşmakla beraber, konut fiyatlarındaki artışlarının gerisinde kaldı. 2011-2016 dönemi Türkiye ortalaması olarak konutta yıllık artış yüzde 11,7'yi bulurken sanayicinin fiyatlarındaki yıllık ortalama artış ise yüzde 7'de kaldı.

Çift haneli enflasyon, gelir artışı tek hanede kalanlar açısından reel gelir kaybına yol açmaktadır. 2017'de yüzde 8 artışa tabi olan asgari ücret, çift haneli tüketici enflasyonunun altında kalması ve asgari ücretlinin 2017'de reel gelir kaybına uğrayacağını şimdiden söylemek mümkün.

* İktisatçı-Yazar, Makina Mühendisleri Odası Danışmanı

GİRİŞ

Türkiye sanayisi, neredeyse 30 aydır yaşamadığı çift haneli bir enflasyonu yaşamaya başladı. Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi (Y-ÜFE) diye adlandırılan sanayinin Şubat ayı fiyat artışları yıllık olarak yüzde 15'i geçti.

Bu ölçüde bir sanayi enflasyonu daha önce 2008 yılı ortalarında yaşanmış, yüzde 18,5'lük yıllık Y-ÜFE Temmuz ayında yaşanmıştı. Sonraki dönemde gerçekleşen sanayi enflasyonu hiç yüzde 15'in üstüne çıkmamış, çift hanelik fiyat artışları, en fazla yüzde 10-13 dolayında kalmıştı. 2014 Ekim ayında yaşanan yüzde 10,1'lik sonuç dışarıda bırakılırsa, Türkiye sanayisi, 31 aydır çift haneli enflasyon bile yaşamamıştı. Bu nedenle, Ocak ayında yıllık yüzde 13,7 ve Şubat ayında ise yüzde 15,4 olarak gerçekleşen sanayi fiyatları artışı, yeni bir eğilim ve sürme ihtimali de olan yüksek olan bir olumsuzluk olarak karşımızdadır.

Sanayi fiyatları, yıllık olarak 2016'nın Eylül ayında yıllık yüzde 1,8'e kadar düşmüştü. Bu, 2013 Nisan ayında gerçekleşen yüzde 1,7'lik yıllık artıştan bu yanaki en düşük sanayi enflasyonuydu.

Ancak, sanayi fiyat endeksinin Eylül sonrası tırmanışı olağan dışı oldu. Aralık ayında yıllık yüzde 9,9'a kadar çıkan sanayi ürünleri fiyatları, Ocak'ta yüzde 13,7'yi, Şubat'ta ise yüzde 15,4'ü buldu.

ARA MALLARINDA YÜZDE 20

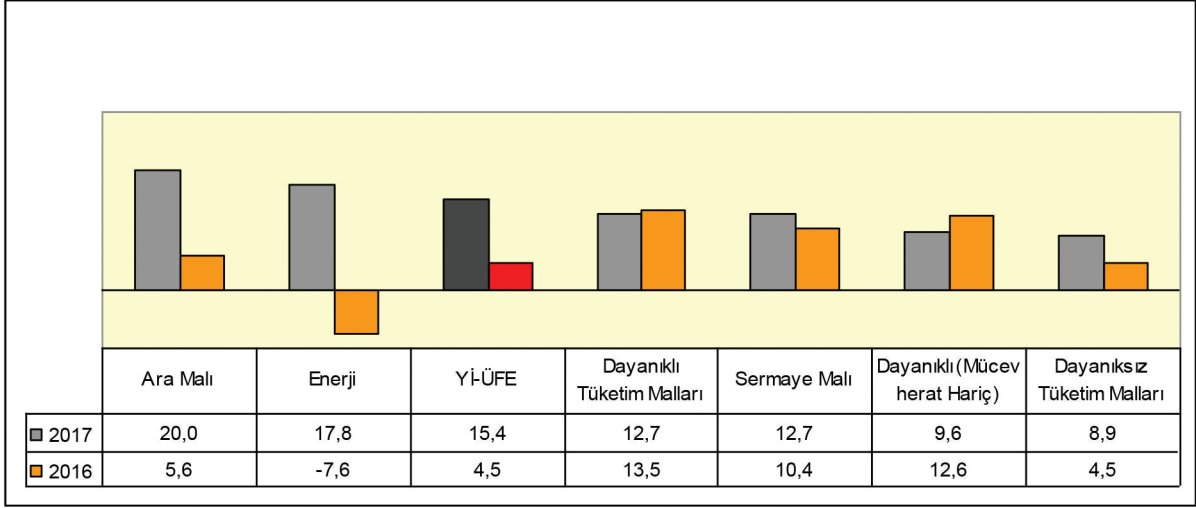
Alt sektörler olarak bakıldığında da farklı bir görünüm var. Ortalaması yüzde 15,4'ü bulan sanayici fiyatlarının "ara malı" kategorisindeki ürünlerde yıllık fiyat artışı yüzde 20'yi buldu. Enerji ürünlerinde artış yüzde 17,8'e çıkarken dayanıklı tüketim ve sermaye mallarında artış yüzde 12,7 olarak gerçekleşti.

En düşük artış ise yüzde 8,9 ile gıda, tekstil gibi

Tablo 1. Sanayici (Üretici) Fiyatlarında Yıllık Değişimler: 2003-2017 (%)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2003	32,6	33,4	35,2	35,1	33,7	29,6	25,6	22,7	19,1	16,1	16,2	13,9
2004	10,8	9,1	8,0	8,9	9,6	10,5	9,4	10,5	12,5	15,5	14,4	13,8
2005	9,9	8,1	8,2	7,5	7,2	8,7	10,1	11,1	10,9	8,2	4,9	4,5
2006	5,1	5,3	4,2	5,0	7,7	12,5	14,3	12,3	11,2	10,9	11,7	11,6
2007	9,4	10,1	10,9	9,7	7,1	2,9	2,1	3,7	5,0	4,4	5,7	5,9
2008	6,4	8,2	10,5	14,6	16,5	17,0	18,4	14,7	12,5	13,3	12,3	8,1
2009	7,9	6,4	3,5	-0,4	-2,5	-1,9	-3,8	-1,0	0,5	0,2	1,5	5,9
2010	6,3	6,8	8,6	10,4	9,2	7,6	8,2	9,0	8,9	9,9	8,2	8,9
2011	10,8	10,9	10,1	8,2	9,6	10,2	10,3	11,0	12,2	12,6	13,7	13,3
2012	11,1	9,2	8,2	7,7	8,1	6,4	6,1	4,6	4,0	2,6	3,6	2,5
2013	1,9	1,8	2,3	1,7	2,2	5,2	6,6	6,4	6,2	6,8	5,7	7,0
2014	10,7	12,4	12,3	13,0	11,3	9,8	9,5	9,9	9,8	10,1	8,4	6,4
2015	3,3	3,1	3,4	4,8	6,5	6,7	5,6	6,2	6,9	5,7	5,3	5,7
2016	5,9	4,5	3,8	2,9	3,3	3,4	4,0	3,0	1,8	2,8	6,4	9,9
2017	13,7	15,4										

Kaynak: TÜİK

Grafik 1. Alt Sanayi Kollarına Göre Sanayici Fiyatları: Yıllık (2016-2017, %)

Kaynak: TÜİK

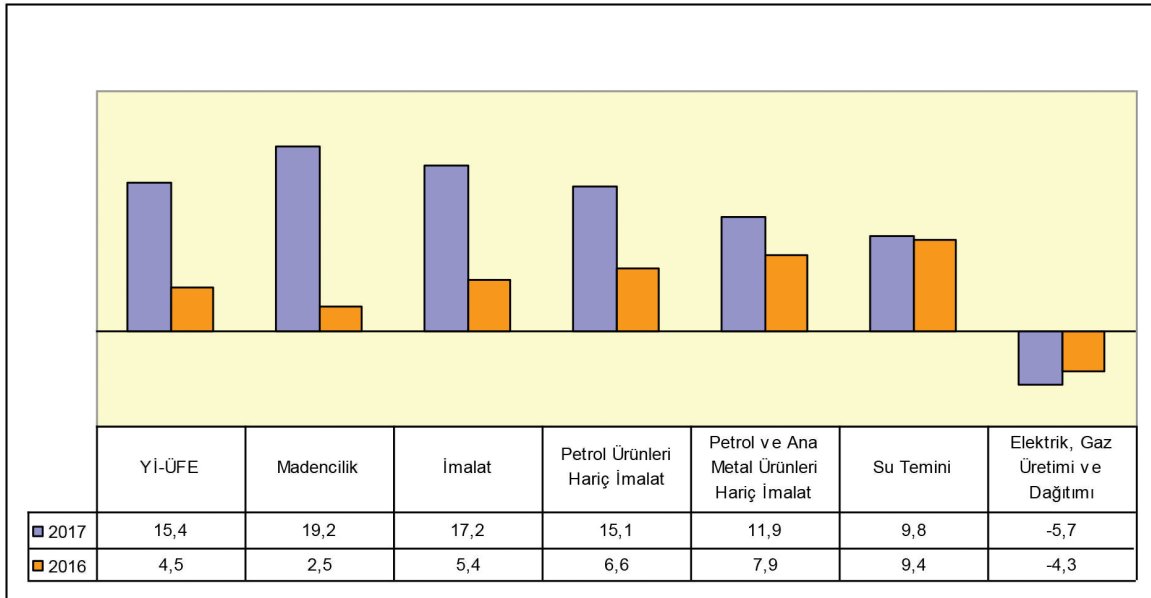
sektörlere ait dayanaksız tüketim mallarının fiyatlarında gerçekleşti.

İMALAT SANAYİSİNDE SERT FİYATLAR

Sektörel olarak bakıldığında ise 2017 Şubat'ta yıllık ortalaması yüzde 15,4'ü bulan fiyat artışlarının

madencilik sektöründe üretilen ürünlerde yüzde 19,2 ile zirve yaptığı görüldü. Oysa 1 yıl önce bu sektörün fiyat artışları yüzde 2,5 idi.

Sanayinin omurgasını oluşturan imalat sanayisinde üretilen ürünler için ise sanayici, 12 ayda fiyatlarını yüzde 17,2 artırdı. İmalatta da önceki yılın fiyat artışı yüzde 5,4'te kalmıştı. Bu anlamda

Grafik 2. Sanayici Fiyatlarında Yıllık Artış, Sektörel (%)

imalat sanayisinde sert bir enflasyon yaşandığı anlaşılıyor.

İmalat sanayisinde fiyatı en çok artan alt sektörler, ana metal ürünleri ve petrol ürünleri oldu. Bu alt dallar dışarıda bırakıldığında ise imalat sanayisindeki fiyat artışlarının 12 ayda yüzde 12'ye yaklaştığı görülmektedir.

Sanayi ürünleri içinde fiyatı artmayan, hatta gerileyen alt dal elektrik ve doğalgaz oldu. Bu ürünlerde 2016'da yüzde 4,3 gerileyen fiyatların, 2017'de de yüzde 5,7 azaldığı görüldü. Petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle doğal gaz alım maliyetleri azalan BOTAŞ, doğal gaz satış fiyatında Ekim 2016'da yüzde 10 indirim yaptı. Elektrik üretiminde yakıt olarak kullanılan doğal gazın maliyetlerindeki düşüşün etkisiyle TETAŞ'ın toptan elektrik satış fiyatında da artış yapılmayınca, fiyatlar bu alanda artmadığı gibi gerilemiş göründü.

ANA METALDEKİ SERT ARTIŞLAR...

Sanayici fiyatlarının Şubat 2017'de yüzde 15,4'e çıkmasına etki eden alt sektörler mercek altına alıp incelendiğinde, bazı alt dalların hızlı fiyat artışında ana rolü oynadığı anlaşılıyor.

Ortalama fiyat endeksindeki en önemli ağırlık imalat sanayiine ait (yüzde 89). İmalat sanayisi sektöründe bazı alt dalların ağırlığı ve fiyat artışları ise, endeks bileşkesinde önemli bir yer tutuyor.

Örneğin yıllık artışların yüzde 15,4'e çıkmasında ana etkenlerden biri demir-çelik sektörünü de içinde barın-

dıran ana metal sanayisi oldu. Endekste yüzde 8,4 ağırlığı olan bu daldaki fiyatlar son 12 ayda yüzde 44'e yakın artmış görünüyor. Oysa 2016'da fiyatlar

Tablo 2. Sanayici (Üretici) Fiyatlarındaki Yıllık Değişim, Şubat 2016-2017 (%)

	Ağırlık (%)		12 Aylık	
	2016	2017	2016	2017
Genel	100,0	100,0	4,5	15,4
Ham petrol ve doğalgaz	0,6	0,3	-6,7	104,2
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri	2,6	2,6	-27,4	98,5
Ana metaller	9,0	8,4	-5,3	43,9
Metal cevherleri	0,2	0,5	4,2	29,4
Diğer mamul eşyalar	1,7	1,0	17,6	21,7
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	4,2	4,4	6,1	21,2
Madencilik ve taşocakçılığı	3,5	3,4	2,5	19,2
Tekstil ürünleri	5,9	9,1	12,2	17,9
İmalat sanayi	87,3	88,8	5,4	17,2
Fabrikasyon metal ürünler (makine ve ekipmanlar hariç)	4,0	5,6	8,7	16,2
Bilgisayarlar ile elektronik ve optik ürünler	0,7	1,1	9,3	15,7
Elektrikli teçhizat	5,6	2,9	11,5	14,9
Plastik ve kauçuk ürünler	3,9	4,5	9,2	14,9
Tütün ürünleri	0,3	0,5	5,1	14,5
Makine ve ekipmanlar b.y.s.	4,9	3,2	12,1	12,9
Motorlu kara taşıtı, römork, yarı römork	5,1	4,4	8,8	11,5
Deri ile ilgili ürünler	0,8	1,2	7,8	10,8
Mobilya	2,7	3,1	14,1	10,4
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	1,1	1,0	9,4	9,8
Su ve suyun arıtılması ve dağıtılması	1,1	1,0	9,4	9,8
Kağıt ve kağıt ürünleri	2,0	2,7	10,1	9,8
Temel eczacılık ürünleri ve müstahzarları	1,0	0,9	6,7	9,2
Gıda ürünleri	20,4	18,3	4,2	9,1
Kömür ve linyit	1,0	0,7	6,0	9,0
Giyim eşyası	2,5	3,9	3,0	8,1
Basım ve kayıt hizmetleri	0,7	1,2	11,8	7,9
Taşocakçılığı ve diğer madencilik ürünleri	1,6	1,9	4,5	7,8
İçecekler	1,1	0,9	5,0	7,7
Diğer ulaşım araçları	0,9	0,5	11,3	5,9
Metalik olmayan diğer mineral ürünler	4,1	6,6	2,9	5,3
Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç)	3,1	1,6	8,3	2,7
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	8,1	6,8	-4,3	-5,7
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme	8,1	6,8	-4,3	-5,7

Kaynak: TÜİK

yüzde 5,3 gerilemişti. Artışın bir kısmı baz etkisinden kaynaklı olmakla birlikte, döviz kurundaki sert yükseliş ve dünya emtia fiyatlarındaki artışın, ürün fiyatlarına yansımalarıyla fiyatların sert biçimde arttığı söylenebilir.

Kimya sanayisi, hem ağırlığı hem sert fiyat artışı ile dikkat çeken bir diğer alt sektör. Bu dalda da 12 ayda fiyatlar yüzde 21,2 arttı. Önceki yılın fiyat artışı yüzde 6,1 idi.

Endekste yüzde 9 ağırlığı olan tekstildeki fiyat artışları da dikkat çekici. Bu dalda Şubat itibariyle 12 aydaki artış yüzde 18'e yaklaşarak ortalamayı 3 puana yakın geçti.

İmalat sanayisinin bir diğer önemli dalı olan beyaz eşya ve ev elektroniğini içeren fabrikasyon metal ürünlerde de yüzde 16,2'lik yıllık artış, genel endeksin yükselişinde etkili oldu.

Endekste yüzde 18,3 ile en ağırlıklı yeri tutan gıda sektöründe ise yıllık fiyat artışı yüzde 9,1 oldu. Artış 2016'da yüzde 4,2 idi. Endekste yüzde 7'ye yakın yeri olan ve çoğu inşaat girdisi sanayi ürünü üreten "Metalik olmayan diğer mineral ürünler" sektöründe fiyatlar, inşaat sektörünün talebinin

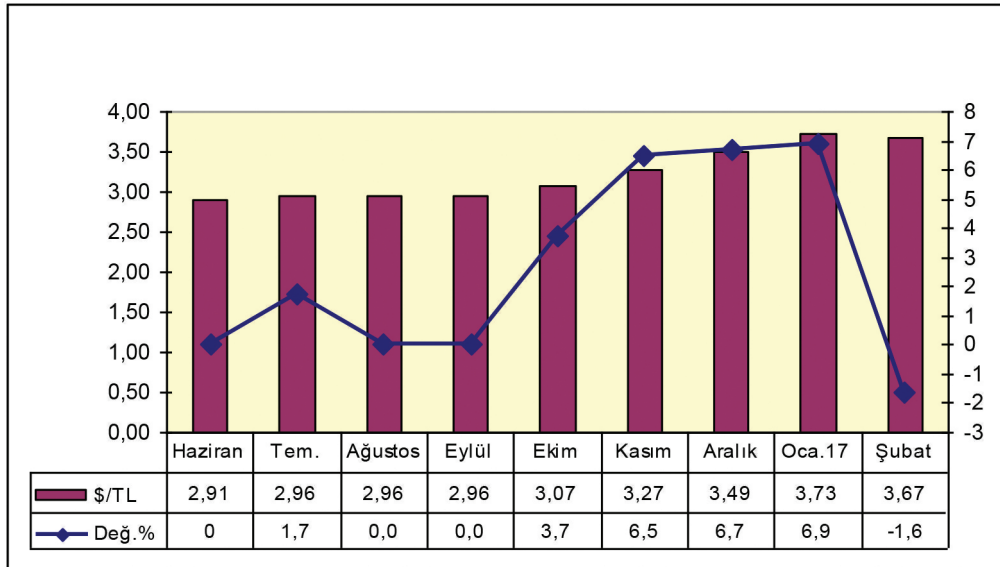
düşük seyretmesinin de etkisiyle, yüzde 5,3'te kaldı.

Gıdanın ve taş-toprak sanayisinin yanı sıra ortalamayı aşağı çeken bir diğer sektör, endekste yüzde 7'ye yakın payı olan elektrik-gaz sektörü oldu. Bu alanda devlet kuruluşu BOTAŞ ile TETAŞ'ın, önceki yıllarda temin ettikleri görece ucuz doğal-gaz fiyatlarından dolayı indirim yapmaları ve doğalgazdan üretilen toptan elektrik fiyatlarını artırmamaları, fiyatları, ayrıca genel ortalamayı aşağı çeken bir etki yaptı.

DÖVİZDEKİ TIRMANIŞIN ETKİSİ

Üretici (sanayici) fiyatlarının 2008 ortalarından bu yana ilk kez yüzde 15'in üstüne çıkmasına kaynaklık eden en önemli etken ise döviz, özellikle dolar fiyatındaki hızlı artış oldu. Buna, dünyada enerji ve öteki emtia fiyatlarının yeniden artış eğilimine girmesi etkenini de eklemek gerekir.

Özellikle Eylül 2016-Şubat 2017 dönemini kapsayan 6 ayın döviz fiyat artışları ile enflasyon artışı çarpıcıdır. Dolar fiyatının yüzde 24 arttığı bu dönemde yurt içi üretici fiyatlarında yüzde 11,5,

Grafik 3. Dolar/TL'de 9 Ay, Aylık Değişim (%)

Kaynak: TCMB

tüketici fiyatlarında ise yüzde 7 artış oldu. Bu beş aydaki kur artışı, fiyatlardaki artışı katladı.

Eylül 2016'da aylık ortalaması 2,96 TL olan dolar kuru, derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin notunu negatife düşürmesi ile sert şekilde arttı. Türkiye'nin risk primini yükselten iç ve dış gelişmeler, Ekim'de ABD'de Trump'ın seçilmesi ile yükselen dolar endeksi, Türkiye'de dolar fiyatını daha yukarı taşıdı ve öteki yükselen ülke paralarından ayrıştırdı.

Eylül 2016-Şubat 2017 dönemi, 5 ayın dolar fiyatındaki artışın yüzde 24'ü bulması, ithal girdi ve makine-teçhizat kullanan sektörlerde maliyetleri de hızla artırdı. Döviz kurunun maliyet enflasyonuna yol açışı, özellikle ana metal, beyaz eşya, elektronik, kimya gibi sektörlerde hızla hissedildi.

Dolardaki hızlı artış, başta petrol olmak üzere emtiaların bir süredir düşük seyreden dünya fiyatlarındaki artış ile beraber, maliyetleri iyice tırmandırdı. Dünya ekonomisinde büyüme eğilimleri,

yüksek büyüme hedefleri vetalep darlığı ile fiyatları birkaç yıldır gerilemiş enerji ve öteki hammadde fiyatlarını da hareketlendirdi.

Brent petrolün varili, Ocak 2016-2017 arası 12 ayda yüzde 78 artarken kömür fiyatlarında da yüzde 69'a yakın artış gerçekleşti.

Demir cevheri fiyatları 12 ayda yüzde 90'ın üstünde artış gösterirken dünya şeker fiyatları da yüzde 45 arttı.

Türkiye, ithalatçısı olduğu özellikle enerji ve cevher ürünlerini, dünyada artmış fiyatlarına katlanmanın yanında bir de yükselmiş dolar ile satın almak durumunda kalınca, ürün maliyetleri daha hızlı arttı ve sanayiciler bu artışları yapabildikleri kadar fiyatlara yansıtılar.

Merkez Bankası, Şubat 2017 aylık enflasyon değerlendirmesinde döviz ve dünya emtia fiyat artışının etkisine şöyle yer verdi: "[Y]ıllık enflasyonundaki yükseliş sürmüştü; başta temel mal ve enerji grup-

Tablo 3. Dünya Ortalama Mal Fiyatları

Mal	Birimi	2014	2015	Değ. (%)	2016	Değ. (%)	2016 Ocak	2017 Ocak	Değ. (%)
Enerji									
Kömür, Avustralya	\$/mt	70,1	57,5	-18,0	65,9	14,5	49,8	84,1	68,7
Ham Petrol, Brent	\$/bbl	98,9	52,4	-47,1	44,0	-15,9	30,8	54,9	78,2
Doğal Gaz, Avrupa (*)	\$/mmbtu	10,1	7,3	-27,8	4,6	-37,2	5,4	5,5	2,1
Doğal Gaz, ABD	\$/mmbtu	4,4	2,6	-40,2	2,5	-4,6	2,3	3,3	43,4
Tarım									
Buğday, ABD	\$/mt	284,9	204,5	-28,2	166,6	-18,5	193,3	153,3	-20,7
Şeker, Dünya	cent/kg	37,5	29,6	-20,9	39,8	34,4	31,0	44,8	44,7
Pamuk A Endeksi	cent/kg	183,2	155,7	-15,0	163,6	5,1	151,6	181,4	19,7
Gübre, Doğu Avrupa	\$/mt	316,2	272,9	-13,7	199,3	-27,0	214,0	241,0	12,6
Metaller ve Mineraller									
Alüminyum	\$/mt	1.867,4	1.664,7	-10,9	1.604,2	-3,6	1.481,1	1.790,1	20,9
Bakır	\$/mt	6.863,4	5.510,5	-19,7	4.867,9	-11,7	4.471,8	5.742,6	28,4
Altın	\$/toz	1.265,6	1.160,7	-8,3	1.249,0	7,6	1.097,9	1.192,1	8,6
Demir Cevheri, Çin	cent/dmtu	96,9	55,8	-42,4	58,4	4,6	42,0	80,0	90,5

Kaynak: Commodity Price Data (Pinksheet), Dünya Bankası

ları olmak üzere genele yayılan döviz kuru etkileri gözlenmiştir. Geçici vergi indirimlerine karşın, Türk lirasındaki birikimli değer kaybının etkisiyle temel mal enflasyonunda kaydedilen belirgin artış sonucunda çekirdek enflasyon göstergelerinin yıllık enflasyonu ve ana eğilimi yükselmiştir.”

Merkez Bankası, üretici fiyatlarındaki yüzde 15'i aşan artışı değerlendirirken de dışsal etkilere şöyle dikkat çekti: “Bu gelişmede, döviz kuru ve uluslararası emtia fiyatları belirleyici olmuştur.”

TL'deki değer kaybının, ABD Merkez Bankası Fed'in 2017 boyunca yapması beklenen faiz artışlarının ve Türkiye'nin eksilmeyecek risk priminin etkisiyle süreceği, yaygın bir kanı. Bu, tek başına, maliyet enflasyonuna kaynaklık etmeyi sürdürerek yüzde 15'i aşmış sanayici enflasyonunun, 2017'nin geneline hakim olacağına ilişkin güçlü bir parametreyi oluşturmaktadır.

TÜKETİCİ FİYATLARINA YANSIMALAR

Sanayici kesimin fiyatlarında yaptığı artışlar yıllık yüzde 15,4'ü bulurken, tüketicinin ödediği fiyat-

lardaki (TÜFE) artış, yüzde 10,1'i aştı. Ancak, hatırlatmak gerekir ki, tüketici fiyatlarının sepetinde eğitim, sağlık, finans, ulaştırma gibi hizmetlerin fiyatları da yer alır. Yurt içi Üretici Fiyatları diye adlandırılan sanayicinin fiyatlarını ise sadece imalat sanayisi, enerji ve madencilik ürünlerindeki fiyat hareketleri oluşturur. O nedenle kıyaslamayı, tüketici sepetinden hizmetleri ayıklayarak, sadece “mallar”ın fiyatlarındaki artışları alarak yapmak gerekir.

Bu yapıldığında malların tüketici fiyatlarında 2017 Şubat itibarıyla, artışın yüzde 10,9'a vardığını görüyoruz. Dolayısıyla tüketicinin kullandığı malların fiyatlarında da çift haneli bir döneme geçildiği söylenebilir. Öyle ki, bu hararete bir tüketici enflasyonunun en son 2012 başında yaşandığı görülüyor. 2010 yılı ve en çok da küresel krize giriş yılı 2008'de çift haneli enflasyonların yaşanmış olduğu hatırlanmalı.

Yüzde 11'e yaklaşan tüketici malları enflasyonunun içinde, altındaki yüzde 29'a yakın artışı bir yana koyarsak, en yüksek artışın bekleneceği gibi alkollü içkiler ve sigarada yüzde 21,7 ile gerçek-

Tablo 4. Tüketici Ürün (Hizmet dışı) Fiyatlarında Yıllık Artışlar/Çift Haneler: 2004-2017 (%)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2004	8,7	7,2	6,0	5,4	4,7	4,6	5,5	6,4	6,1	7,9	7,9	7,7
2005	7,5	7,2	6,1	6,5	7,1	7,4	5,9	6,3	6,6	5,9	6,0	6,1
2006	6,8	7,0	7,2	7,9	9,2	9,6	11,8	9,9	10,0	9,2	9,1	8,7
2007	9,1	9,4	10,4	10,3	8,6	7,8	5,7	6,8	6,7	7,4	8,3	8,3
2008	8,0	9,3	9,2	9,8	11,0	10,9	12,7	12,0	11,0	12,4	10,7	9,9
2009	9,4	7,2	7,8	5,6	4,7	5,6	5,2	5,3	5,3	5,0	5,7	7,0
2010	9,2	11,6	10,5	11,6	10,2	9,4	8,4	9,6	11,1	10,4	8,5	7,2
2011	5,1	4,1	4,1	4,3	8,2	6,7	6,6	7,0	6,1	8,0	10,5	12,0
2012	12,2	11,9	12,0	12,8	8,8	9,5	9,8	9,5	10,0	8,0	6,1	5,8
2013	7,4	7,0	7,3	5,7	6,2	8,5	9,2	8,2	7,7	7,7	7,1	7,2
2014	7,7	7,8	8,4	9,8	10,2	9,6	9,6	9,7	8,8	8,9	9,3	8,0
2015	6,6	7,1	7,2	7,6	7,8	6,5	6,1	6,5	7,7	7,1	7,8	8,8
2016	9,8	8,7	6,9	5,7	5,7	7,4	8,9	8,0	6,9	6,9	6,6	8,7
2017	9,6	10,9										

Kaynak: TÜİK

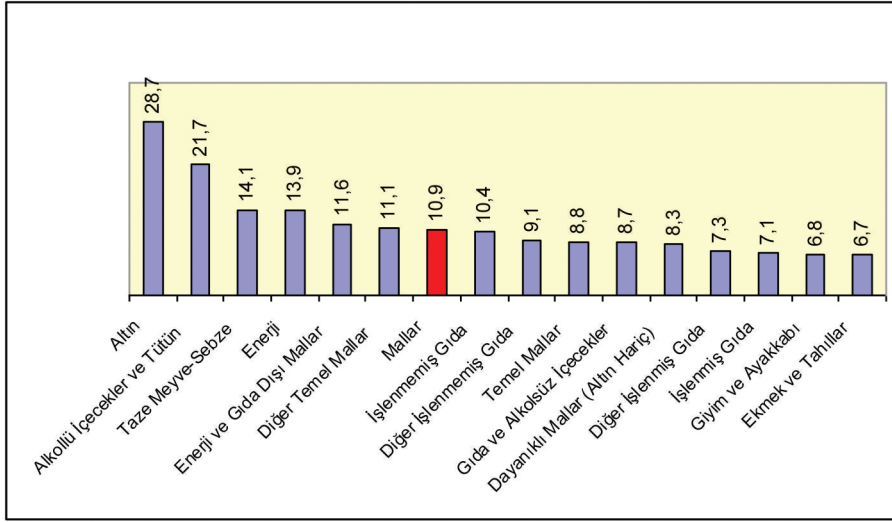
leştiği görülmekte. Ancak, bu kalem, aile bütçelerinde yüzde 6'lık bir yer tutuyor.

Aile bütçesinde yüzde 24'lük payı olan gıdada 12 aylık artış ise yüzde 8,7 olarak gerçekleşti. İşlenmemiş gıdadaki enflasyon yüzde 10,4'ü buldu. Özellikle taze meyve-sebze fiyatlarında ki artış yüzde 14 ile dikkat çekti. İşlenmiş gıdadaki yıllık enflasyon ise yüzde 8,7'ye ulaştı.

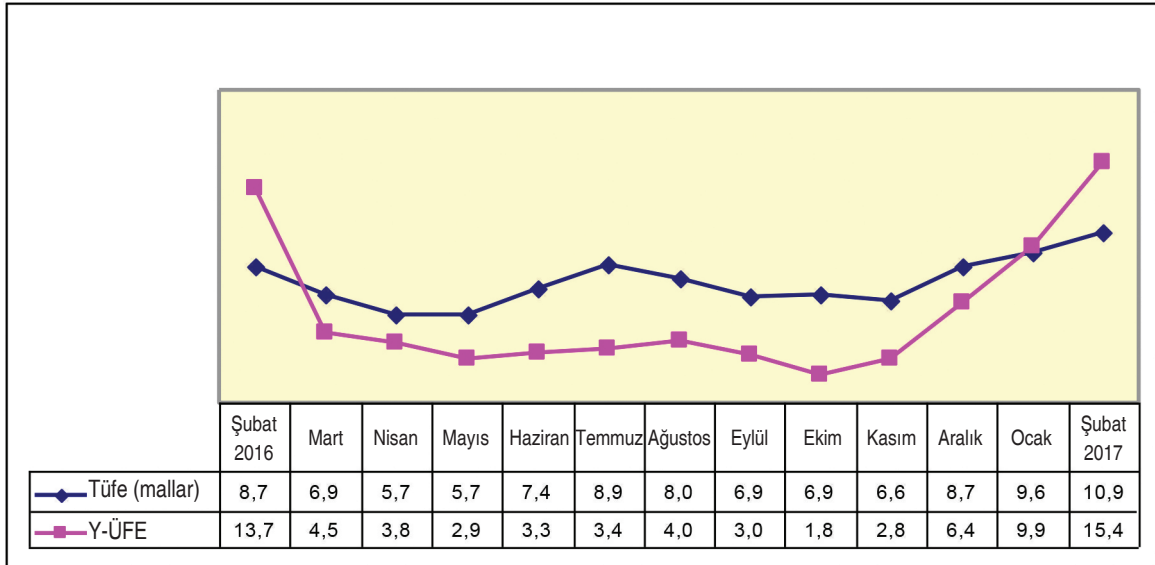
Tüketicinin kullandığı mallardaki fiyat artışını çift haneye çeken önemli bir kalem de tüketicinin ödediği yüzde 14'e yakın artan enerji fiyatları oldu.

Hükümetin en sıkışık sektörler olarak belirlediği ve vergi indirimi uyguladığı beyaz eşya ile mobilyada bile yıllık fiyat artışları tek haneye gerilemedi.

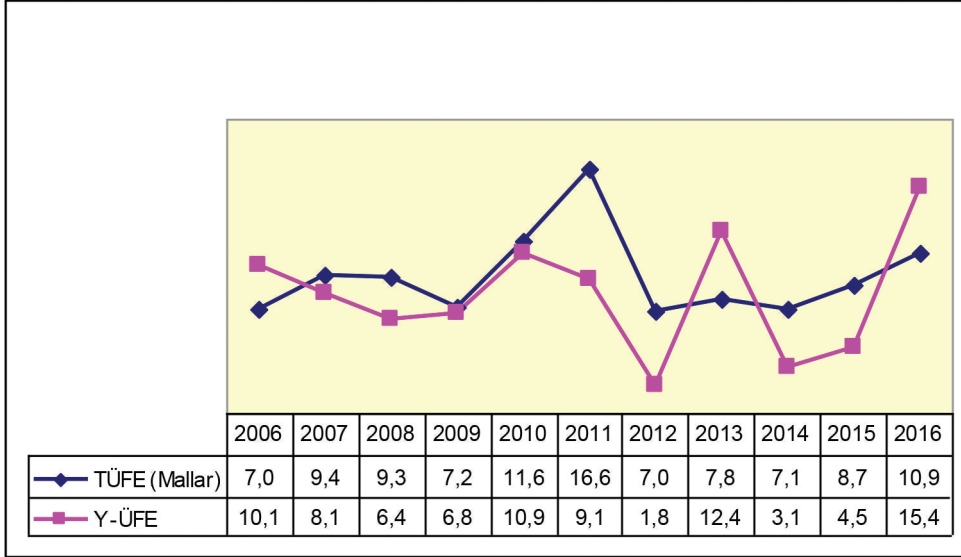
Tüketicinin kullandığı mallardaki fiyat artışının

Grafik 4. Tüketici Mallarında Yıllık Artış (Şubat 2017, %)

Grafik 5. Şubat (2016-2017) TÜFE Mallar ve Y-ÜFE Artışları, Yıllık

Grafik 6. TüFE Mallar ve Sanayici Fiyatlarında Yıllık Artışlar: Şubat (2006-2017, %)

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı

özellikle 2016 sonu ve 2017 başı hızlandığı dikkat çekiyor. Bunun da sanayicinin fiyat artışlarının hızlanmasıyla ilgisi büyük.

Sanayici fiyatlarını hızlandıran ise esasta dolar kurundaki hızlı artış ve dünya girdi fiyatlarının hızla artması oldu. Son 12 ayın enflasyonuna bakıldığında tüketicinin satın aldığı mallarda fiyat artışının aylık ortalaması yüzde 0,8'i bulurken, sanayicinin alık enflasyonu yüzde 1,1 olarak gerçekleşti. Bu da sanayicinin enflasyonunun tüketicie yansımalarının gecikmeli de olsa paralellik arz ettiğini gösteriyor.

Sanayi fiyatlarının tüketici (mallar) fiyatları ile paralellığı yıllık artışlarda da gözleniyor. 2006-2017 arası yıllık artışlara baktığımızda sanayici fiyatlarındaki yıllık artışın yüzde 9,4'ü bulduğu, tüketici (mallar) fiyatlarındaki yıllık artışın da yüzde 7,6 olarak gerçekleştiği ve Y-ÜFE'yi yakından izlediği söylenebilir.

ENFLASYONUN GELECEĞİ

Özellikle Eylül 2016 sonrası hızlanan hem sanayici hem tüketici fiyatlarındaki hızlanmanın önümüzdeki yakın gelecekte nasıl seyir alacağı önemli bir

konudur. Enflasyonun çift haneye zıplamasında döviz kurundaki sert artış ana etkindir. Dolayısıyla, bundan sonra enflasyonun ne olacağına da aynı etkenin takibi gerekiyor. Döviz fiyatları TL karşısında arttıkça, bunun sanayici-üretici fiyatlarına maliyet enflasyonu, devamında da tüketicinin önüne tüketici fiyat artışı olarak gelmesi kaçınılmazdır.

Döviz fiyatını belirleyecek bir dizi iç ve dış etken var. Ana halka ise "Dış sermaye trafiği". Dış sermayeye yaşamsal bağımlılığı olan Türkiye'ye, yabancı sermaye girişi eksildiği ya da azaldığı zaman döviz, özellikle de dolar fiyatları artıyor. Örneğin Eylül 2016'da, aylık ortalama dolar kuru 2,96 TL idi. Ancak bu ayda derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin notunu kırmaları, ardından dış dünyada sıcak parayı çekecek gelişmeler, örneğin ABD'de Trump'ın seçilmesi, doları yukarı çekerken Türkiye dahil yükselen ülkelerden sermaye çıkışına neden oldu.

Türkiye, Eylül sonrası aylarda hızla doların TL karşısında değerlenmesini yaşadı ve Ocak 2017'ye gelince aylık ortalama dolar kuru 3,74 TL oldu. Bu doların sadece 5 ayda yüzde 28'e yakın değerlen-

mesi demektir. Türkiye bu süre içinde yaklaşık 13 milyar dolar cari açık verirken, 5 milyar dolara yakın sermaye çıkışı yaşadı. Ancak rezervlerden kullanılan yaklaşık 12 milyar dolar ve kaynağı belirsiz yaklaşık 6 milyar doların girişi sayesinde dolar kuruındaki artış yüzde 28'de tutulabildi.

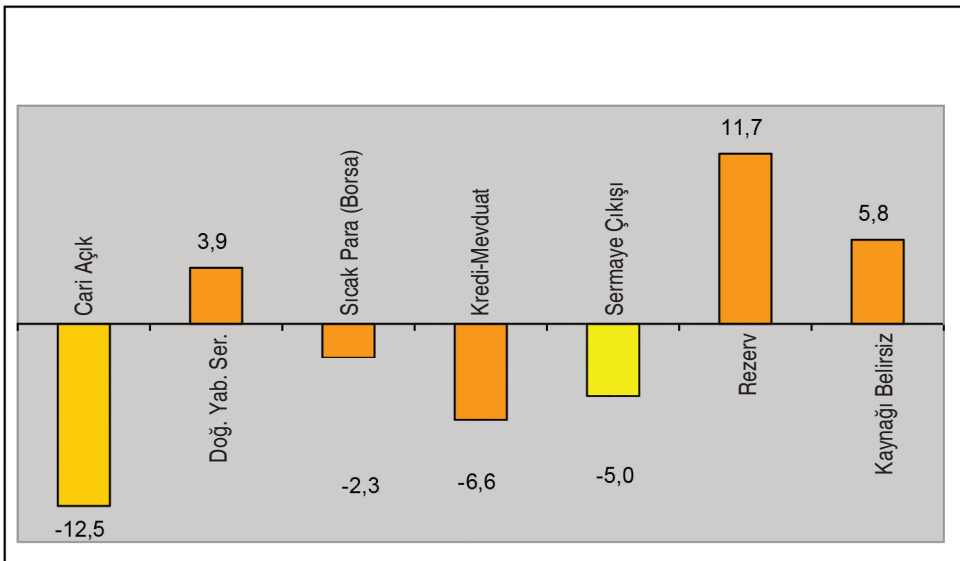
Dünya ekonomisinin 2017 ve 2018 için büyüme tahminleri, dış sermayenin trafiğinde etkili olacak. Paris merkezli OECD'nin Şubat ayında yayımladığı raporunda dünya ekonomisinin 2017'de yüzde 3,3, 2018'de de yüzde 3,7'lik büyüyeceği öngörü- lüyor. 2016 yılı büyümesinin yüzde 3 ile bitirildiği düşünülürse, bu rakamlar bir ölçüde toparlanma ifade etse de 2010 öncesi ortalama dünya büyü- mesi olan yüzde 4'ün oldukça altında kalıyor.

OECD raporuna göre, ABD 2016 yılındaki yüz- de 1,7'ler civarındaki büyümesini 2017'de yüzde 2,4'e, 2018'de de yüzde 2,8'e çıkaracak. OECD aynı dönem içerisinde ABD'nin baş ticari rakibi Çin'in büyümesinin mevcut yüzde 6,7'den önce yüzde 6,5'e, daha sonra da yüzde 6,3'e düşmesi- ni bekliyor. ABD'nin diğer rakibi AB (Euro Zone) içinse, önümüzdeki 2 sene boyunca mevcut yüz- de 1,6-1,7'ler civarında büyümenin sabit kalması

bekleniyor. Özetle, dünya büyümesinin 2018 se- nesinde ulaşacağı ve hâlâ kimseyi memnun etme- yen yüzde 3,7'lik büyümenin lokomotifi, gelişmiş ülkeler ayağında ABD olacak. AB durumu idare etmeye çalışırken Çin mevzi kaybetmeye devam edecek.

OECD, 2016 Kasım ayında Türkiye için 2017 bü- yüme tahminini yüzde 3,3, 2018'de ise 3,8 olarak belirlemişti. Buna bir revizyon gelecek mi, henüz bilinmiyor. Ama diğer yatırım kurumlarının, özel- likle yılın ilk 2 ayında kurun sert değer kaybı ve TCMB'nin faiz artışı sonrası Türkiye için 2017 bü- yüme tahminlerini yüzde 2,5'lere kadar düşürdük- leri biliniyor. Keza 2018 için de yatırım kurumla- rının Türkiye için büyüme tahminleri yüzde 2,5-3 bandında yer almakta.

Krizde giren birçok ülke yavaş da olsa geri dönüp yeni büyüme ivmeleri yakalarken, Türkiye yüzde 2-3 büyüme bandını aşamıyor. Hatta bunun altı- na düşme riski taşıyor. En azından 2017 boyunca, dış sermayeyi geri döndürecek bir iklimi yaratmak hem ekonomik hem siyasi açıdan kolay görünmü- yor. Böyle olunca, döviz fiyatındaki artışların enf- lasyona etkisi de elimine edilecek gibi görünmüyor.

Grafik 7. Eylül 2016-Ocak 2017 Dönemi Cari Açık, Sermaye Çıkışı (Milyar \$)

Kaynak: TCMB Veri Tabanı

ENFLASYON ÇİFT, GELİRLER TEK HANE

Tüketicide yüzde 10'u, üreticide yüzde 15'i aşan fiyatlar, kâr, faiz, ücret gelirlerini nasıl etkiledi? Başka bir ifade ile, bu gelir kategorilerindeki yıllık artışlar, enflasyonla baş edebildi mi? Reel kazancı olanlar ile reel kaybı olanlar hangi kesimler?

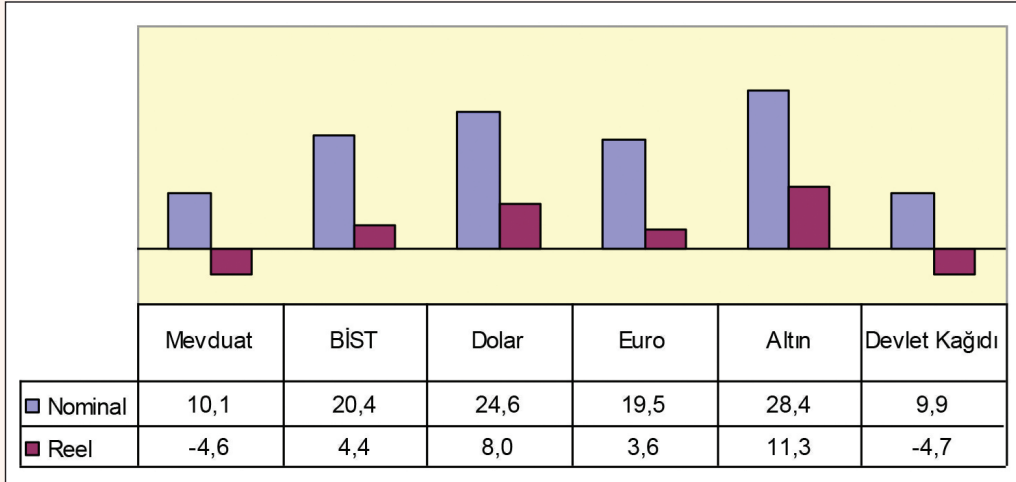
Nüfusun yüzde 20'den fazlası tarımdan geçiyor. Tarım üreticilerinin gelirleri enflasyon karşısında tutunabiliyor mu?

Ortalama tarım fiyatları Ocak 2017 itibariyle yıllık yüzde 7,5 arttı. Bu, hem tüketici hem sanayici fiyatlarının gerisinde, yani tarım, genelde enflasyondan zarar gördü. Ama bazı tarım alt dalları için durum farklı. Baklagil, ayçiçeği, pamuk gibi sanayi bitkisi, et ve süt ürünü üreticilerinin fiyatları daha çok artarken bazılarında artışlar düşük kaldı, hatta fiyatlar geriledi. Zarar görenler daha çok, Rusya'ya da ihracatları azalan sebze üreticileri oldu. Buğday, zeytin, fındık üreticilerinin de ürün fiyat artışları, yüzde 10'un altında kalınca, reel gelirleri düştü.

Mevduat ve devlet bonusu faizleri, sanayici (üretici) fiyat artışlarının yüzde 4,5 gerisinde kalırken, birikimlerini dolarda tutanlar Şubat sonunda yıllık yüzde 8, avroda tutanlar yüzde 3,6, altında tutanlar ise yüzde 11,3 reel kazanç sağladı. Borsa endeksi de yıllık nominal yüzde 20 getiri ile yatırımcılarına reel yüzde 4 kazanç sağladı.

Başka bir ifadeyle ile, dolar, avro ve altın fiyatlarındaki yıllık artışlar, borsadaki yıllık artış, ortalama sanayi fiyatlarındaki yüzde 15,4'lük artış geride bıraktı. Sanayi faaliyetini genişletmek, yeni sanayi yatırımı yapmak yerine bu alternatif araçlara para bağlamanın daha kârlı olduğu bir dönem yaşandı.

Ücretlere gelince; istihdam edilenlerin yüzde 70'ini oluşturanların ücret geliri ile geçindiği Türkiye'de, 16 milyonluk nüfusun yüzde 60'ını asgari ücretli oluşturuyor. Bu anlamda enflasyondaki artış, asgari ücretteki artışı yakından ilgilendiriyor. 2017

Grafik 8. Sanayici Fiyatları Karşısında Alternatif Yatırım Getirileri (2017 Şubat, Yıllık)

Kaynak: TÜİK

için asgari ücret artışı, yılın başında yüzde 8 olarak öngörüldü. Bu, ayda net 1404 TL ya da doların 3,70 TL olduğu varsayımıyla, ayda 380 dolar gelir demek. Asgari ücret, seçim yılı 2015'te seçim vaadi olarak yüzde 30'un üzerinde artırılarak 1300 TL yapılmıştı. 2017'nin yüzde 8 artışı, çift haneli tüketici enflasyonunun altında kalınca asgari ücretlinin 2017'de reel gelir kaybına uğrayacağı söylenebilir.

Sayıları 3 milyonu bulan memurların ortalama aylık maaşı 2 bin 700 TL dolayında. Bu, aylık 730 dolar demek. Memurların maaşını hükümet hedef enflasyona göre yılda iki kez belirliyor. Bu yılın ilk yarısı için artış yüzde 3'te kaldı. Temmuz ayında çift haneye göre artış olmaz ise memurlar da çift haneli enflasyondan zararlı çıkacak. Durum, aylık maaşları 400 ile 500 dolar dolayında olan ve sayıları on milyonu geçen emekliler için de çok farklı değil.

KONUT FİYATINDA ARTIŞ, SANAYİDEN ÇOK ÖNDE

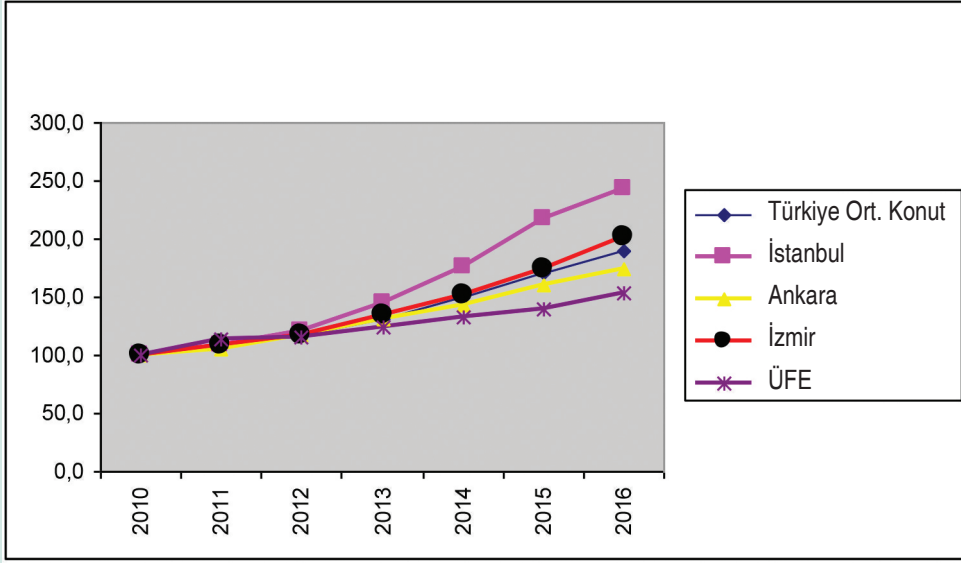
Sanayicinin ürettiği ürünlerdeki fiyat artışlarını, bir de konut fiyat artışları ile kıyaslamak yerinde olacaktır. Sanayi ürünü fiyat artışları Türkiye İstatistik Kurumu tarafından uzun yıllardır saptanırken konut fiyat artışları, 2010 yılından bu yana Merkez Bankası tarafından izlenmektedir.

Konut piyasasında konutun gerçek fiyatı, satışın gerçekleşmesi ile oluştuğundan, söz konusu gerçek fiyatı temsil etmek üzere, Merkez Bankası, bankalardan bilgi toplamaktadır. Bireysel konut kredisi talebiyle bankalara yapılan başvurular sırasında düzenlenen "değerleme raporlarındaki konut değerleri" fiyatların seyrini saptamada kullanılmaktadır. Konut kredisi kullandıran bankalar, aylık değerlendirme raporu verilerini Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na (TCMB) elektronik yolla aktarmaktadırlar. Banka da bu raporlarda yer alan fiyatlar üstünden artışları belirli bir yöntem ile tahmin etmektedir.

Tablo 5. Konut ve Sanayi Fiyatları: 2011-2016 (Yıllık ve Ortalama, %)

	Türkiye Ortalaması Konut (%)	İstanbul (%)	Ankara (%)	İzmir, (%)	ÜFE, (%)
2011	7,1	8,5	5,6	8,5	13,3
2012	10,1	11,9	11,0	8,7	2,5
2013	11,7	18,9	11,1	13,6	7,0
2014	13,9	22,2	10,0	12,9	6,4
2015	14,0	23,5	11,3	14,9	5,7
2016	11,0	11,9	9,1	15,9	9,9
Ortalama Yıllık (%)	11,7	17,2	10,1	12,5	7,0

Kaynak: TCMB Veri Tabanı

Grafik 9. Konut ve Sanayi Fiyatlarında 2010-2016 Artış (%)

Türkiye'deki konutların gözlemlenebilen özelliklerinin zaman içinde kontrol edilerek, kalite etkisinden arındırılmış fiyat değişimlerini izlemek amacıyla hesaplanan "Hedonik Konut Fiyat Endeksi", 2016'da yıllık yüzde 11 arttı.

Bu artış, önceki 2 yılın her birinde yüzde 14 dolayındaydı. Yani 2016'da konut fiyatlarında artış, hız kesti denebilir. 2011-2016 dönemi alındığında ise Türkiye ortalaması olarak konutta yıllık artışın yüzde 11,7'yi bulduğu söylenebilir. Aynı dönemde sanayicinin fiyatlarındaki yıllık ortalama artış ise yüzde 7'de kalmıştır.

Konut fiyatlarında İstanbul, hem Türkiye ortalaması, hem de öteki iki büyük merkezden ayrılmaktadır. İstanbul'da 2011-2016 döneminde ortalama yıllık konut fiyat artışları yüzde 17'yi aşmıştır. Aynı dönemde sanayi ürünlerinin ortalama yıllık artışı yüzde 7'dir. Bu da İstanbul'daki konuttaki fiyat artışlarının, sanayi ürünlerinin ortalama fiyat artışını 10 puan geride bırakması demektir. Ankara konut fiyatlarındaki artışlar sanayi fiyatlarını 3 puan, İzmir'dekiler ise 5,5 puan geride bırakmış görünmektedir.

Bu veriler, son 10-12 yılda konuta yatırımın neden sanayiye göre öncelik aldığı sorusuna bir başka yanıt sayılabilir.

"Sanayinin Sorunları ve Analizleri" raporlarının tüm sayılarına aşağıdaki adresten ulaşabilirsiniz.

<http://www.mmo.org.tr/bulten>

TMMOB
Makina Mühendisleri Odası
Haber Bülteni
Mart 2017
Sayı 225 Ekidir
MMO Adına Sahibi
Ali Ekber ÇAKAR
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Yunus YENER

Basımevi
Ankamat Matbaacılık San.
Limited Şirketi
Gülyüz Sanayi Sitesi
30. Cad. 538. Sokak
No: 60 İvedik / ANKARA
Tel: (0312) 394 54 94-95

Yönetim Yeri
Meşrutiyet Cad. No: 19/6. Kat
06650 Kızılay / Ankara
Tel: (0 312) 425 21 41 Faks: (0 312) 417 86 21
<http://www.mmo.org.tr>
e-posta: mmo@mno.org.tr
basin@mno.org.tr